

EN VANDRINGSSÄGEN SOM
SÅ TILLVIDA ÄR SANN SOM ATT
VANDRINGEN VAR FULLT MÖJLIG

MEN TROLIGEN ALDRIG KOM TILL STÅND
PÅ GRUND AV ATT ANDRA – NYTTIGARE –
GÖROMÅL LADE HINDER I VÄGEN

JANUARI 2018

Alf Gunnarson

BARRUD SOMMAREN 1893

Det är söndag eftermiddag den 4 juni år 1893. Familjen - alla fyra - har varit i Finnerödja kyrka och lyssnat på kyrkoherde Sandelius. Hade det varit några månader tidigare skulle de varit sex, men nu har Ida Lovisa och August Edvard gett sig av till Amerika. Stugan i Barrud känns numera förunderligt tom och tyst, på ett sätt som ingen finner ord att beskriva.

Nog förstod både modern och de tre sönerna att det skulle bli annorlunda, men att tomrummet skulle bli så stort, det hade ingen kunnat föreställa sig. För drygt fyra år sedan hade Gustava hushållat för sju personer, men så hade husbonden Carl Gustaf drabbats av lunginflammation och lämnat, för att inte återvända. Saknad och sorg var det tillstånd som rått i stugan alltsedan vintern 1889. Så var det och så är det. "När barna flöttar så långt borta känns då sô m ô m di va bôrte för all ti", summerade Gustava och dukade ut eftermiddagskaffedisken. Modern är 57 år gammal. Äldste sonen Carl Gustaf Jr är 28, Johan Oskar 26 och Per Adolf 22. För modern är de tre sönerna fortfarande Kalle, Jonte och Pelle Adel, trots att de numera inte är några barnungar. De är på väg att bli Carlssönerna i Barrud - ett begrepp som pekar ut deras plats i Barrud, geografiskt och socialt.

Pelle Adel, som han får heta i den här berättelsen, tack vare/ på grund av sina unga år, har hastigt och mindre lustigt blivit minstingen i familjen. Visserligen är han vuxen. Men när nu lille August fick för sig att följa med storsyster Ida till Minnesota, så är det som det är: han är yngst. Hans storebror tar det tyngsta ansvaret på gården, inte minst kontorsarbetet, medan mellanbrodern gärna ser att han slipper ta sig an det tunga i livet. Jakt och fiske är hans stora intresse. Som nummer tre i hierarkin har Pelle Adel ännu inte hittat sin roll. Han vet dock att han har tummar som definitivt inte sitter mitt i händerna. Ingen i familjen har sådan hand med verktygen som han. Ge honom lite bräder, en såg, en hyvel en hammare och spik och han skapar något som är alla till belåtenhet och till nytta och han trivs mycket bättre i gårdens snickarbod och smedja än ute på pass i skogen med bössa i hand. En fisketur, som avkoppling, går också an eller ännu hellre att binda nät att nyttjas vid nämnda fiske.

Vårbruket är avslutat. Nu växer grödorna till sig ute på åkrarna och det är relativt lugnt på gården. Om mindre än en månad är det tid att slå gräset, hänga det på hässjor så att det blir torrt och nyttigt hö till kreaturens vinterbås. Men nu är det rätt så lugnt fram till midsommar och någon vecka efter. Fast lugnt och lugnt - - - allting är relativt!

Pelle Adel är en nyfiken person. Han läser så ofta tiden medger och han vill förstå hur saker och ting hänger ihop. Han har en liten behändig anteckningsbok och en pennstump i innerfickan och när han ser eller hör något som han just för stunden inte har stönnen att grunna mera på, gör han en notering i sin bok. Senare tar han fram den och låter frågan/ tanken bli till samtalsämne i familjen.

Man träffas såklart flera gånger om dagen, under arbetet, vid måltider och kafferaster och efter arbetsdagens slut. Det är under dessa skymningsstunder som familjerådet har sina informella sammanträden, under Carls ordförandeskap. Så är det nog i alla stugorna i byn. Man sitter ner och vilar en timme eller två och dryftar det som för dagen är aktuellt. Det kan allt vara lite skvaller också på den dagordningen. "Ja träffa NN i da, å han vesste berätta att - - - "

Pelle Adel har faktiskt något att berätta: en sak som han gått och klämt på ända sedan i våras, men inte riktigt hittat rätt ord att formulera. Nu är han bekymrad, ja rent av rädd att hans plan ska mottas med undran, att den ska betraktas som galen, att den helt enkelt ska anses som ogenomförbar. Men försöka duger. "Dä värsta som kan hända ä att dä bler blankt nej!" Så, en kväll strax före sänggång, när alla sitter samlade vid köksbordet, utan annan belysning än det sista av dagsljuset, säger han:

"JO, JA TÄNKTE JA SÔLLE TA MÄJ E VÄNNA RÔNT ÔNNEN!"

Det var redan tidigare rätt tyst runt bordet, men nu visade det sig att tystnaden växte till sig. Det var som att tiden stannade. Den som först kom sig för att säga något var modern. "Hörde ja rätt? Sa han 'rônt'? Han mena lô 'te'!" Carl fyllde i: "Han sa faktest rônt!" Johan muttrade: "Ha dä slaje rônt i knôppen på 'n?" Pelle Adel var nära att ge upp direkt. Jag säger att det var på skôj - - - men det är ju inget hugskôtt, tänkte han vidare. Jag ska stå på mig. Och det gjorde han. Ingen i Barrud var obekant med Undens vatten. Pelle Adel hade - liksom bröderna - sett stränderna i fem socknar, den egna inräknad, men han hade bara hum om vad som fanns bortom strandlinjerna. Det vore intressant att se med egna ögon, tänker han. En dryg landmil om dagen ska jag väl orka med. Det är inte stort mer än en tur till Paradis Torg eller till Finnerödja station. Ja, på ditvägen, Gud bevars! Det är ju lika långt tillbaka, om inte längre. Fast det kan det ju inte bli, vid närmare eftertanke. Jag ger mig ut på luffen i åtta dar. Det blir mina första och kanske enda riktigt lediga dagar under hela livet!

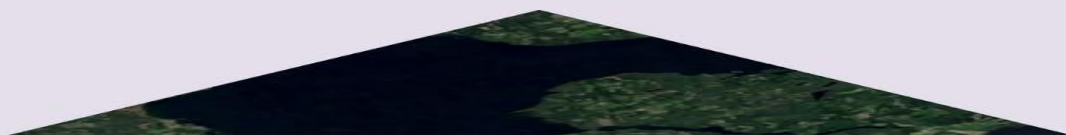

Vandraren (äldre).

När de övriga i familjen fått tid att tänka igenom hans planerade fotvandring, fick han motvilligt stöd av modern, välvillig uppmuntran av Carl och vresigt, men vänligt, medhåll av Johan. Sagt och gjort! På lördag ger jag mig av!.

DEN FÖRSTA DAGEN

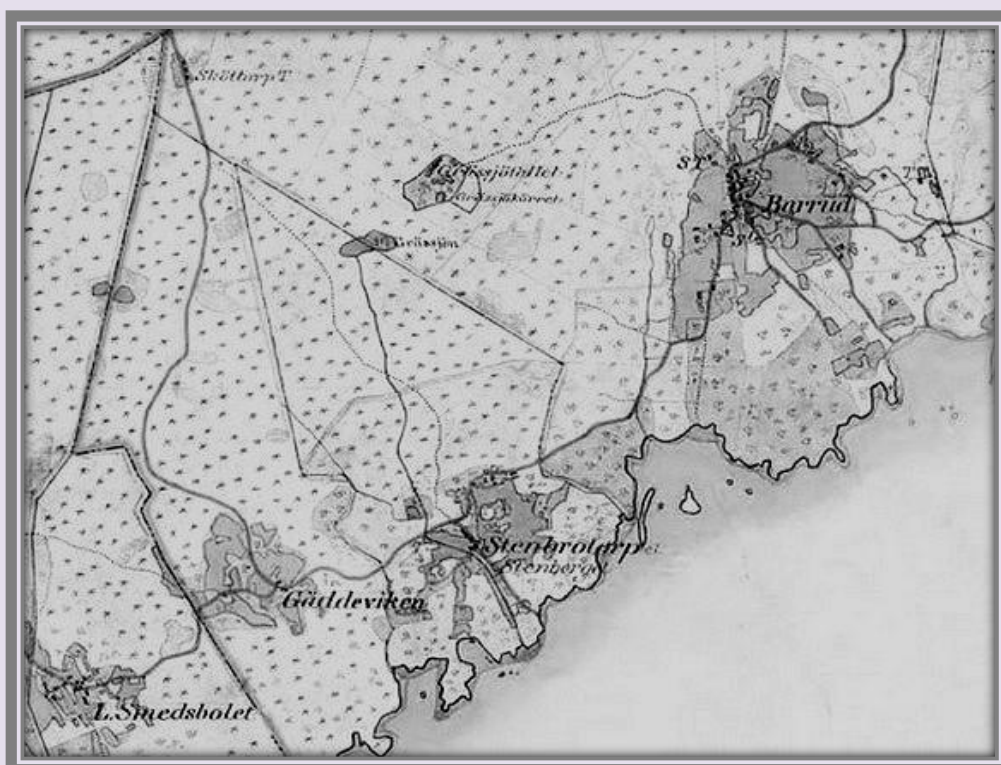
Den 10 juni 1893 börjar Pelle Adel sin motsols vandring: Unden runt på åtta dagar. Det är bara att önska honom lycka till! Ett 125 år gammalt mummel kan anas från huvudpersonen: "Tackar, tackar, sa han sôm tiggde å feck en ettöring te drecks!"

Det är sommarsurr och söt värme i luften, så vår luffare är tämligen lättklädd, inte i shorts dock, eftersom sådan klädsel inte var bruklig vid den tiden. Han bär halmhatt med brätte, byxor av linnetyg, tillika väst och läderkängor. I konten/ ryggsäcken har mor hans lagt underkläder till byte och en ren blåblus samt smörgåsar och en flaska vatten. Han spatserar ut från gården med en egenhändigt täljd vandringsstav i höger hand, medan vänsterhanden vilar lätt mot västens knapprad. Han vänder sig om, beredd att vinka till avsked men ingen syns uppe vid stugan. Nu är han på väg.

Pelle Adel har försett sig med kartor, men ingen kompass. Fråga mig inte hur han har fått tag i kartorna! Så mycket är dock klart: Inte har han googlat fram dem. ☺ Sådana konstiga saker som Internet och Google ligger hundra år framåt i tiden och radions väderleksrapporter minst fyrtio år. Har man ett hum om vad det väntar för väder den närmaste veckan, så är det tecken i naturen man tolkat, efter egen förmåga eller kanske med hjälp av bondepraktikans fyrkantiga prognoser.

Ska vi nu även önska att Pelle Adel får vackert väder? Vad hjälper det? "Dä bler sôm dä bler. Å bler dä anless, får dä ble nôn rå mä dä mä! Dä ä möe å devidera ôm, sa han sôm räkna mä bråk!"

Pelle Adel är en person som tänker sig för både en och två gånger, innan han ger sig i kast med något. Så mycket mera märkligt kan det då tyckas att han kommit sig för att göra det som han nu just påbörjat. Självt finner han det helt i sin ordning. Han har provat sin plan i tankarna gång på gång och kommit till slutsatsen att det går. Det är en utmaning, men det måste gå! Många andra tänker sig inte för och då går det ofta på stöll, funderar han, när han pinnar på mellan Stenberget och Gäddeviken. Nej, en ska tänka igenom noga, både framlänges och baklänges och från sidorna och fokusera på uppgiften. Det är så jag tänker, tänkte han.

I Gäddeviken blev det ett kort uppehåll. Bror Henrik Wern stod där i skuggan av ladugårdsväggen och vässade en lie. Båda hälsade: Nej, men se god dag - hur står det till? Och vart är en sån herre på väg? Jag tänkte se mig omkring lite svarade vandraren och var redan i tankarna framme i Lilla Smedsbolet. Ja, det är vackert promenadväder, mumlade Wern och stoppade brynet i bakfickan.

Pelle Adel traskade vidare, återvände i tankarna till den tid då familjen Wern bodde i Barrud som närmaste grannar och slogs av det redan gått tio år sedan de flyttade till Gäddeviken. Jag var ju bara en liten parvel då (12). Vad är jag nu då? Kanske en knarvel (22). Ja, ja! I vilket fall som helst får jag nog förmiddagskaffe i Lilla Smedsbolet!

Det är klart att han fick.

När jag nu byter typsnitt, betyder det att det kommer ett stycke som är en utvikning, från själva berättelsen. Det kan bli fler sådana senare.

Carlssönerna i Barrud var släkt med folket i Lilla Smedsbol (på långt håll, skulle en del säga; på ganska nära håll, andra). Pelle Adel var väl medveten om släktskapen och det var ömsesidigt. Frans Andersson (58) och (Char)lotta (42) hade fyra barn: Johan (20), Augusta (17), Emil (13) och Kalle (8). Lotta var, trots ålderskillnaden, Pelle Adels halvkusin på modernet. Hans mor Gustava och Lottas far Olof var halvsyskon. Mormodern hette Maria Olofsdotter Moberg och hennes karlar hette Jonas Svensson Ängel (2) och Eric Larsson (1). Som vi ser här nere fanns det flera släktingar.

Augusta serverade kaffe med dopp till de vuxna och saft och kakor till Emil och Kalle. Det var inte första gången som Pelle Adel (fast då under sitt vuxna namn) blev serverad av Augusta och inte den sista. Vad ingen visste då, var att denna dotter i Lilla Smedsbol, femton år senare, skulle flytta in hos Carlssönerna i Barrud. Pelle Adel tackade för sig och knackade fem minuter senare på hos familjen Olofsson i Stora Smedsbol. Egentligen hade han ingenting där att skaffa, mätt och belåten som han var, men oartighet var ingenting som präglade den unge mannen.

Lilla Smedsbol 2017.

Det fanns släktingar i Stora Smedsbol också: Lotta i Lilla Smedsbol och Per Adolf Olofsson var syskon och då är det lätt att räkna ut att de två med samma namn, Per Adolf (vår Pelle Adel) i Barrud och Per Adolf i Stora Smedsbol också var halvkusiner. Senare ska den familjen flytta till Lilla Pjungserud i Älgårås socken. Men det duger inte att stå här på tröskeln och prata bort dagen. Adjö, adjö och på återseende!

Vi flyttar fram den här berättelsen tre decennier eller så och ser följande bild från bygget av Agdas hus, mitt emellan Stora och Lilla Smedsbol:

Fr. v: Agda, Per Adolf, Nils Pettersson, en sommarflicka, snickaren NN, Emil Johansson och Mina. (Här bodde, bland andra, Birgitta Stenberg runt sekelskiftet 1900/ 2000).

Snart var Pelle Adel nere i Åsebol och där är det heller ingen brist på släktingar. Redan på första stället blir det några minuters rast. I Åsen, som heter så, även om det är en del av Åsebolet, som inte ligger på någon ås. Tvärtom är det en dalsänka, vars mark ligger bara obetydligt högre än sjön Undens nivå, det vill säga så där 115- 120 meter över havet.

Åsen är känt som skomakare Adamssons boställe: Johannes (60) är gift med Kristina (57) och de har vuxna barn, varav den äldste är tämligen nygift med en halvkusin till Pelle Adel. Han heter Emil Johansson (24) och hustrun heter Vilhelmina Olofsdotter (21) - kallad Mina. Deras lilla tulta till dotter heter Agda. Hon ska i sinom tid få en lillasyster som får heta Lydia och till saken hör att båda systrarna var lydiga små flickor, såvitt vi vet.

Mina är yngre syster till Lotta i Lilla Smedsbol och Per Adolf i Stora Smedsbol. För Pelle Adel är det den tredje kusinträffen inom loppet av ett par timmar. Alla goda ting är tre, sa han sô m drack dubbel påtår!

Men om det ska fortgå i den här takten, kommer jag väl aldrig runt Unden, tänker Pelle Äventyraren och lägger på en rem, kröker nittio grader vänster och vandrar med bestämda steg genom Åsebols by. Är han igenkänd? Kanske det. Han fortsätter ända fram till vattnet, i vilket en vik av Unden glittrar så vackert i solskenet.

Maria Mobergs ättlingar hade nog en längtan till vatten inom sig. De äldsta sönerna var födda i Ranängen, med sjön Skgern bara några minuter bort. Sonen Eric flyttade så småningom till Nysund (nära sjön Skagern) och Olofs och Lars familjer bebodde och brukade det här stället tillsammans, från mitten av seklet. Senare flyttade Lars och hans familj till Vallsjöholm (vid sjön Vallsjön). Vatten, vatten, vatten! När det gäller vackert belägna ställen ligger detta bra till på vilken topp- lista som helst. Ett undenbart läge!

Åsebolsviken, en eftermiddag 2017.

När Pelle Adel kommer dit den 10 juni 1893 står solen som högst på himlen. Folk äter vanligen middag vid den tiden på dagen och Åsebol är inget undantag, även om åsebolarna gjort sig kända för att följa egna tidtabeller. Vår vandrare inbjuds att sitta ner tillsammans med Gustaf Granath (en äldre bror till hustrun i Stora Smedsbo) och hans familj.

Att Gustaf Granath (51) är gift med en halvkusin till Pelle Adel förvånar nog ingen. Hon heter Lovisa Olivia (36) – kallas Liva – och är syster till fruarna i Smedsbol och Åsen. De har en tvååring som heter Gustaf Adolf Artur.

På undantag i denna vackra miljö lever även unga fruns föräldrar, Olof Ericsson (79) och Anna Stina Gustafsdotter (68). Denne Olof har en halvsyster i Barrud som heter Gustava (Pelle Adels mor). Han har också en halvsyster i Nyborg, en halvsyster och halvbror i Slottsbol samt helbröder i Vallsjöholm och Däldenäs. Kanske skulle vi hitta ytterligare någon nära släkting, men det har varken författaren eller Pelle Adel tid till just nu. Tiden lider och vandraren är fortfarande bara på startsträckan i detta maraton eller rättare sagt: detta dubbla maraton som förestår.

Målet för dagen är att komma ner till Pjungserud innan solen gått ner. Det ska nog gå, om han inte går vill eller går ner sig i något kärr där bortigenom. Det är Kanalskogen som väntar och såvitt Pelle Adel vet är han inte släkt med Göta Kanal, inte ens på långt håll. ☺

Pelle Adels avsikt är att gå tämligen rakt söderut, när han kommit in i Kanalskogen, men han missbedömer tiden i relation till solståndet och hamnar i Spigården i Älgårås socken. Det är nog någon mening med det, för det blir ännu en släkträff. Här bor sedan år 1884 Johan Gustaf Olofsson (45) och hustrun Johanna Charlotta (44) och deras två barn, sex och två år gamla. Johan har vuxit upp på samma vackra ställe där nere i Åsebol som (i den ordning Pelle Adel mött dem): Lotta i Lilla Smedsbol, Per Adolf i Stora Smedsbol, Mina i Åsen och Liva i föräldrahemmet vid Åsebolsviken.

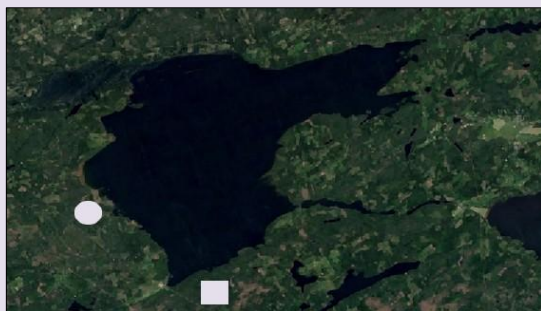
När Pelle Adel knackar på i Spigården är han väl medveten om att denne, den femte halvkusinen, bor där, men avsikten var faktiskt (det kan han svära på) att gå raka vägen till Pjungserud. Nu är det som det är och han låtsas inte om att han gått lite vilse. Han vill hälsa så gott, säger han, från alla syskonen utmed vandringsleden. Hustrun är inte sen att sätta på kaffehurran och så blir det en pratstund och tiden går.

Ingen har tidigare under dagen frågat Pelle Adel vart han är på väg, vilket något förvånar honom. Om jag varit i deras ställe skulle jag nog undrat vad en rasker yngling från Barrud kunde ha i kikaren, tänkte han för sig själv, sittande vid köksbordet i Spigården.

När den vilsegångne gästen inser att det är dags att mjölka korna i Spigården, undrar han utifall det möjligen, om det inte vore till alltför stort besvär vill säga, kunde få en sovplats kommande natt. Spigårdarna (folket) är gästfria, så Pelle Adel får sova som folk på kammaren en trappa upp.

DEN ANDRA DAGEN

Pelle Adel vaknar till en ny dag, pigg och utvilad och känner vandringslusten komma tillbaka med full styrka. Daggen skimrar ännu i mossor och gräs, när han går åstad mot nya äventyr i sjön Undens närhet.

"I sommarens soliga dagar jag går genom skogar och hagar, på färdens besvär ingen klagar. Jag sjunger var jag går: Hallå, hallå! Du som är ung, kom med och sjung och sitt ej hemma slö och tung. Vår sångartropp, den går upp på kullens allra högsta topp. I sommarens soliga dagar, vi sjunga var vi gå: Hallå, hallå!"

Söndagsförmiddagens promenad ner till Pjungserud gick som en dans, hur nu en sådan gick i Per Adolfs värld. Någon dansör av klass var han sannerligen inte. Om sanningen ska fram – och det är ett oeftergivligt krav hos Pelle Adel – hade han inte tagit ett endaste danssteg i hela sitt liv, i alla fall inte med en jänta som partner.

I Barrud ansågs dans som lättsinnig, på gränsen till syndig sysselsättning. Däremot möttes folk i andliga sammankomster och ägnade sig åt bibelstudier och annan uppbygglig läsning. Ett bönhus står redan mer än halvfärdigt i byn och där ska förvisso förekomma sång och musik. Men ingen dans. Fattas bara!

Om Pelle Adel (då troligen som Per Adel) hade gått sin runda några år senare skulle det varit oartigt av honom att inte gå om Lilla Pjungserud. Snart kommer nämligen vandrarens namn i Stora Smedsbo och hans familj att flytta dit. Men den dagen, den sorgen, som bror min sa, när vi slakta julgrisen! (Bild från Lilla Pjungserud på 1940- talet):

Margit Granath, med dotter Eva och familjen i Vallsjöbol, på besök i Lilla Pjungserud 1944. I bakre raden Per Adolf Olofsson (Adel i Pjungserud).

Som på hemmasidan av sjön är det gott om "bol" och "rud" i de här i trakterna. Pelle Adel går genom Storrud och sedan står det inte på förrän han är framme i Hallerud och där kan han se ända till Barrud. Det är nog förmiddagskaffe därhemma nu, tänker han och ser en karl gå med långsamma steg utmed stranden. Det är något bekant över dennes sätt att röra sig, tycker han. Men det kan väl inte vara möjligt? Nej, det var det inte, när han kom närmare. Det var för väl!

God förmiddag! Jag bor långt där bortigenom, på andra sidan sjön. Per-Adel Carlsson i Barrud, är namnet. God dag, god dag på sig själv, unge man. Jag är känd som Anners- Petter i Hallerud och Barrud är mig bekant. När jag var ute och fiskade härom dagen träffade jag en barrudsbo på självaste Storgrundet. Vi var ute i samma ärende, så att säga. Han hette Värn! - "Ja, väla ä liten, sôm di säger. Värn ä nämste grannen där hemma!"

Bäst som de stod där och utbytte information om Hallerud och Barrud, ropade frun i huset att kaffet var klart. Skulle det smaka med en kopp?

Det skulle smaka förträffligt.

Senare på dagen skrev Pelle Adel i sin lilla bok: Hallerud, kaffe med dopp hos Anders- Petter och Lotta. Hyggligt folk. En parvel, David, i ålder som Kalle i Smedsbo, bad om hjälp att gräva mask. Han skulle meta. Det var rimligt att efterkomma hans önskan, som tack för kaffet. Vädret som i går: Vackert! Styr stegen mot nästa mål sydöst ut.

Många bäckar små, gör en stor å. sa han som kom till Edet.

Strax söder om Hallerud blir sjön som en smal, långsträckt vik, vilken blir till en å och där rinner överflödet av sjöns vatten ut. Följer man Edsån ett gott stycke söderut, ligger Edet där i all sin glans, även om Sättra Bruk, ännu en bit bort, glänser ännu mer, vad gäller brukshistoria och anseende.

Redan tidigt på 1700- talet grundades järnbruket vid Sättra gård. Där har trävaror framställts, liksom kalk och tegel samt har en kvarn varit i bruk. Upp till hundra personer har haft sin försörjning från tid till annan. I rättvisans namn ska sägas att ån även är känd som Sättra- ån, till och med Sättra- ån (med två "t").

Men vi befinner oss i Edet och det är minsann ett ställe som tilltalar Pelle Adel i hög grad. Du store tid, så mycket uppfinningar och finesser här finns att se. Hemma i Barrud rinner ju Kvarnbäcken och den kan vara nog så energisk i sitt flöde, särskilt på våren. Men det är inte i jämförelse med den här ån! Tänk vad vattnet är till nytta, för både folk och fä, tänker Pelle Adel. Jämförelsen med Kvarnbäcken är nog rätt så barnslig. Det är väldig skillnad på att få sitt vatten från Kvarnsjön, mot att få det från Unden. Håll hela Kvarnsjön i Unden och det skulle inte göra någon skillnad, utom att vattnet för en stund skulle bli lite grumligt. Men tänker en noga efter, så kan ju några droppar av Edsåns vatten vara Kvarnsjö- vatten. Inte omöjligt! Fast det är klart att det finns mängder av tillflöden till Unden från flera socknar, vilket det faktiskt finns till Kvarnsjön också, om en tänker efter. Ja, det vill säga: Inte från flera socknar, men i alla fall från flera håll. Ni fattar nog hur jag menar! Han blir nästan lite konfys av denna tankeverksamhet och sätter sig ner och tar en smörgås ur ryggsäcken. Han tuggar och tänker.

De säger här att Edsån är det enda vattendrag som tömmer sjön Unden på vatten och det låter ju rimligt. Var skulle det annars rinna ut? Uppe i våra trakter lutar det ju mot sjön överallt och detsamma gäller på Sannerudsidan. Möjligen skulle det kunna finnas något utlopp i Älgåråstrakten, men vart skulle det vattnet ta vägen? Här nere, en bit söder ut, ligger sjön Viken och den ingår i Göta Kanal- systemet och det innebär med visshet att Unden (och för all del Kvarnbäcken - ha, ha) lånar ut sitt vatten till Kanalen och det, i sin tur, betyder att några droppar kanske följer med ut i Vättern - eller Vänern, om det blir åt det hållet - och vidare så långt att det i sinom tid bebländar sig med havens salta vatten. Och det innebär till råga på allt, att det i princip skulle gå för sig att åka båt från Kvarnsjön till vilken hamn som helst i hela världen. Nu svindlade verkligen tanken.

Det förstår sig, att det fick vara en väldigt liten båt. En barkbåt! Jag täljer till en sådan liten rackare på vedbacken därhemma, sätter den i Kvarnsjön och den pillrar sig iväg nerför Kvarnbäcken - ut i Unden - över till andra stranden (hit) - ner genom Edsån - genom sjön Viken och vidare på Kanalen - förbi Töreboda, till Sjötorp, vid Vänern.

Och sedan - snett över det stora vattnet till Trollhättan - ner genom Göta Älv - till Göteborg och ut i vida världen. Min ynka barkbåt kunde följa med syskonen, Ida och August, ända till New York i Amerika. Frågan är emellertid: Vad skulle den barken där att göra? Det vore ju, när allt kommer omkring, till ingens nytta. Om min farkost oundgängligen skulle till Amerika, hade det varit enklare att packa ner den i Idas koffert. Det skulle blivit betydligt mindre strapatser för båt- kräket. Men Herre Jestane! Hur mycket är klockan?

Det är dags att mjölka! Så är det i Barrud, Smedsbo, Åsebo. Ja, kanske inte Åsebo - men i alla fall. Men jag har semester, så jag behöver inte tänka på sådana saker. Så sant som det är sagt. Dock! Ock, ock, ock! Har jag funderat på praktiska frågor inför natten? Nej, det har jag inte haft en tanke på. Kommer tid, kommer råd, sa han som köpte hästen på avbetalning!

Pelle Adel plockar ihop sina pinaler och provar lyckan i närmsta port.

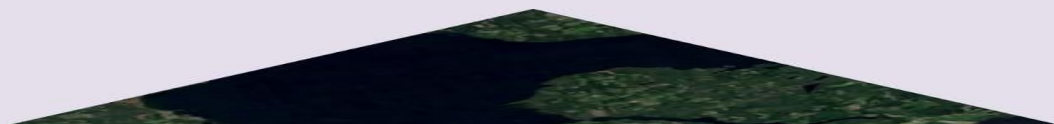
Innan vi, tillsammans med Pelle Adel, lämnar Edet, ges möjlighet att titta på en film (3 minuter) från ett besök på platsen år 2004:

<https://youtu.be/n3vgSkj6ozI>

Edet 2004. Foto: Alf.

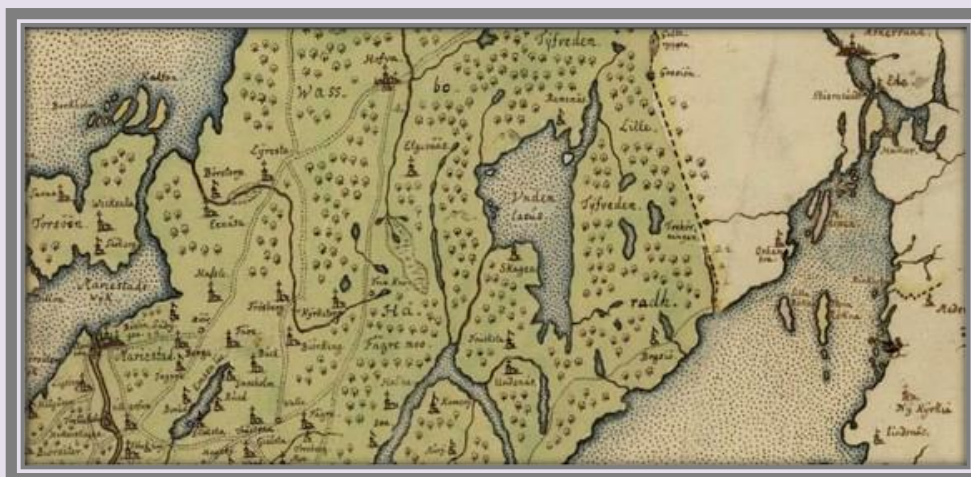

DEN TREDJE DAGEN

Tur som en toker! Det var inga problem. I en drängkammare, strax bredvid huvudbyggnaden på Edets vackra tomt, fanns en ledig säng, till det facila priset av en normal veckopeng för en tonåring i Barruds by. Nu undrar ni kanske över den summan och det gör Pelle Adel också.

Strax efter det att vår vandrare lämnat Hallerud kunde han ha bett någon att ro sig över ån, vilket skulle tagit mindre än fem minuter. Det hade då varit nära till Skaga. Men nu gick han, som vi vet, ända ner till Edet och det ångrade han ingalunda. Han var fortfarande uppfylld av alla de finurliga uppfinningarna i anslutning till ån, när han på måndagsmorgonen traskade norr ut mot den sägenomspunna platsen på Skaganäset.

Kartan här och på nästa sida (båda sent 1600- tal) visar hur det såg ut i norra Västergötland vid den tiden. Man ser ända bort till Mariestad, västerut. De enda namngivna platserna runt sjön Unden är Ramsnäs och Skagen på den första och bara Skagen på den andra. Det räcker väl egentligen för att beskriva det faktum att Skagen (Skaga) var något utöver det vanliga redan för trehundra år sedan.

Kanske, vid närmare eftertanke, att det då stod som högst i glans och ryktbarhet långt utanför socknens gränser.

I Skaga stod det under nästan sjuhundra år (1100- talet - - 1826) en stavkyrka, på en plats som ägde en källa, ur vilken det var kult att dricka långt före kristendomens inträde i handlingen. Senare snodde de kristnade helt enkelt en dyrkad plats från den så kallade hedendomen och byggde kyrkan där. Men legenderna levde vidare, bland annat den vackra sagan om vikingahövdingen Ramunder som hade en dotter, Skaga. Hon blev giftasvuxen och gav kyrkan som morgongåva till maken, vars namn jag inte vet - men år 1826 rev man helt sonika denna arkitektoniska pärla, för att få bukt med allt kultaktigt offerande på platsen. Så där sex generationer senare ångrade man det tilltaget (av hedniska mått) och byggde en ny kyrka. Det var år 1960.

Den moderna kyrkan.

Fyrtio år senare tultade Ramunder - eller någon sentida, okristen efterföljare - eld på kyrkan, vilket var hur enkelt som helst med så mycket torrt och eldfångt trä i konstruktionen. Dock: detta raljeri åsido, så byggde man genast ännu en nygammal kyrka, inte olik den nedbrunna på precis samma plats, strax innanför sjön Undens strand.

Arkitekten bakom den första kyrkan var Erik Lundberg (och då menar jag inte elvahundratalets bygge). ☺

Pelle Adel blev helt tagen av denna fagra plats. Konstigt, tänkte han, att någonting som, trots allt, ligger så nära (från Barrud räknat), kan vara förenat med en tjusning, som vore det en exotisk pärla, ett oräkneligt antal sjömil fjärran någonstans. Men stopp och belägg: när tankarna blir större än förståndet, mumlar vår filosoferande vandringsman, får man ta skeden i vacker hand och finna sig i att avstå från att gräva djupare på den plats, där man för tillfället befinner sig. Åter till handlingarna! Tiden verkar gå fortare på den här sidan sjön. Nu gäller det att skaffa sig husrum, eftersom det troligen blir natt här också inom kort. Gullebolet låter som ett bra ställe.

Goder afton i stugan! Här kommer en skötsam, något trött, men ej helt utsliten vandrare som söker en säng att sova i den kommande natten. Och vem har vi den äran att - - - ? avbröts han. Ber så mycket om ursäkt för en så oförsvarlig oartighet i civiliserat sällskap - jag heter Per- Adel Carlsson från Barrud i Finnerödja socken, tvärs över sjön. Gott så, unge man. Ni är kommen till Gullebolet i Undenäs socken, såvitt bekant, i samma härad och län. Angenämt! Min hustru heter Klara Lovisa. Sex barn i familjen, tre redan flygna sin kos. Tre döttrar ännu vid hemmets hård: Kristina Lovisa, Emma Sofia och Josefina. Glömde jag att nämna mitt namn? Det är ett utslag av min blygsamhet, för vilken jag är känd i hela socknen - ha, ha! Jag heter Erik Eriksson. Och ni unge man, önskar att tillbringa närmsta natt i vårt enkla tjäll?

Mytomspunnen mark (1880).

Jo, ja, det vill säga, om det inte vore till omak, så skulle det - - - Ja, ja! Vi räds inte lite omak i det här huset. Värre olyckor har väl hänt. Vad säger I, töser? Vill ni ha en rasker dräng i huset? Det fnissades och mumlades vid köksbordet. Modern syntes laga kvällsmat och vände hela skeendet ryggen. Har han loppor i bagaget? Nej, bevare mig väl! Nå, stig fram i luset, så att vi får ta oss en titt - - - inte så illa, lite bortkommen måhända, men var välkommen att dela vår aftonvard och en bäddad säng ute i brygghusets gavelrum duger nog åt unge herrn. Tackar, tackar - - - tackar allra mjukast!

Efter kvällsvarden gick den äldsta och yngsta för att ställa i ordning gästrummet, medan Emma Sofia satt kvar och deltog i det lågmälda och fåordiga samtalet. Pelle Adel trivdes gott, även om hans medfödda blyghet gjorde honom försagd och mer beskedlig än vanligt. Han blev tilltalad som "han" och "ni" och han använde alla de omskrivningar för att undvika att dua någon i familjen. Inte ens töserna vågade han tilltal med "du". Han sade i stället: Är det till att, är det med att och sådana - i våra öron - komiska saker. Är det med till att vara trolovad, fröken Emma Sofia? Nej, det frågade han naturligtvis inte. Det kunde ju uppfattats som rena frieriet.

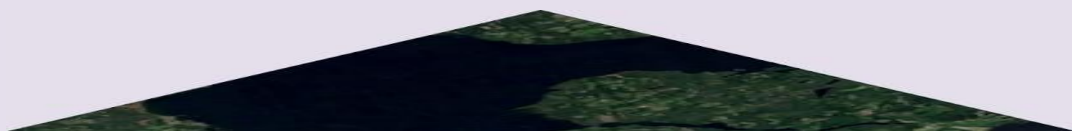
Tycker hon om att promenera? vågade han i alla fall fråga Emma Sofia. Tycker om och tycker, svarade hon, ska en komma någon vart, så är det vad som står till buds. Ville hon gå med Pelle Adel på en promenad? Ända till Barrud? Hon retades förstås. Den nittonåriga tösen var glad i hågen och lite gäcksam och hon hade ett tilltalande utseende, utan att vara snarfager. Nä, bara en kort tur utmed stranden, föreslog Pelle Adel. Han förvånades över sin djärvhet. Kanske var det den främmande atmosfären som gjorde honom så oväntat tilltagsen.

Det blev emellertid ingen spatsertur på tu man hand. I stället sågs något senare, en yngling från det fjärran Barrud, i sällskap med tre hemmadöttrar vandra utmed stranden, utan brådska och i stilla samspråk, alltmedan solen försvann bakom skogen.

Pelle Adel kände sig nästan salig av dagens och aftonens skeenden och snart sov han som en stock i närheten av, men ändå försvarligt långt ifrån, dessa tre nymfer i Gullebolets hägn.

Önsketänkande i Gullebolet!

DEN FJÄRDE DAGEN

T v: Vandrarens position efter dag 1. 2 och 3. T h: En liten sjö, Svältungen, nära Gullebolet.

När Pelle Adel vaknade tidigt på morgonen kände han sig nästan lite yr i huvudet (på ett behagligt sätt) och det tog en stund innan han riktigt fått ordning på tankarna. Under det att han rakade sig, nere vid sjökanten kom han på sig med att sitta där och sjunga en stump. Om någon lyssnat – vilket ingen gjorde – skulle man hört en lågmäld, tonsäker stämma som lågt, men tydligt, uttryckte sin tacksamhet över att finnas till denna härliga morgon: *"Din klara sol går åter opp. Jag tackar dig, min Gud. Med kraft och mod och nyfött hopp, jag höjer glädjens ljud"*.

Han fick frukost, välgångsönsknningar och vinkningar till avsked. Frågan: Hur mycket är jag skyldig? besvarades av herrn i huset, Erik Eriksson, med uttalandet att ingen i hela Gullebolet kunde vara mera oskyldig än den unge mannen från Finnerödja socken. Detta mottogs av Pelle Adel utan knot, ty ska sanningen fram – och det ska den, som vi redan erfarit – så var Pelle Adel faktiskt lite snål av sig redan i ungdomen. Inte så lite heller, om vi ska komma sanningen ännu närmre.

Det är gott om småsjöar i dessa trakter mellan Igelstad och Fräckestad: Mörtsjön, Tingsjön, Stora Karsjön (som inte är så stor) och Lilla Karsjön (som är betydligt mindre) samt Lillsjön (som gör skäl för namnet), ligger här som fem stjärnor i en spegelvänd Karlavagn, tänker Pelle Adel och vandrar vidare mot Undenäs centrum. (Bilden på förra sidan visar jämförelsen).

Den här dagen tänker Pelle Adel tillbringa i Undenäs. Det blir visserligen en omväg, eftersom själva samhället ligger ett stycke söder om sjön Unden. Men det är den största tätorten utmed rundturen och därmed värt ett besök, bestämmer han. En ny kyrka, mitt i byn, håller som bäst på att uppföras. Den är så storslagen att den kommer att kallas Tivedens katedral. De säger att det ska rymmas över tusen kyrkobesökare där. Kan det vara möjligt? Ja, kanske det – men man undrar om kyrkan nånsin ska bli fullsatt.

Pelle Adel lyssnar och noterar följande i sin bok: På kyrkogården, som rymmer ännu fler människor än den nya kyrkan, ligger en kungadotter begravd. Hon hette Constantia Eriksdotter och vilar här vid sidan av maken.

Han hette Henrik Frankelin. En son, major Carl Frankelin, som stupade under ett fälttåg i Tyskland, ligger också begravd där. Constantia var Erik XIV: s oäkta dotter och hon har kallats Tivedens egen drottning. Hon höll hov på Bocksjöholm som var en så kallad sätesgård och under sig hade ett antal kringliggande hemman.

Kyrkoherden i församlingen heter Anders Helén (60), hustrun Carolina (52) och de har tio barn, de fyra yngsta födda i Udenäs. Stor kyrka, stor familj tänker Pelle Adel och börjar fundera på egna, mera närliggande och praktiska saker. Här i samhället borde det väl finnas något pensionat, där jag kunde få göra rätt för mig och inte halvt om halvt tigga mig till en säng över natten! Det visar sig snart att det finns både handelsbodar och gästgiveri i samhället. Efter sedvanliga samvetsföreläsningar över att vara slösaktig, tycker han ändå, efter ännu ett par överväganden, att han – trots allt – kunde tänka sig den lyxen, när han nu befinner sig som längst från hemmets restriktiva hushåll.

Den gamla kyrkan i Udenäs.

Medan Pelle Adel befinner sig mitt i bekvämligheten där i Udenäs, tillåter jag mig en liten utvikelse från 1890-talet. Under arbetet med en sådan här sammanställning, dyker det upp en hel del saker på skärmen, då man söker på gamla bilder från en ort. Det kan var jättegamla foton, gravyrer och kopparstick och annat som framställts i syfte att illustrera händelser och förhållanden.

Det finns beröringspunkter i framtiden, i detta fall 1950-talet, där man själv är en del.

På skolfotot här nere står det en lärare, tillika kantor i Udenäs: John Harling, med sina elever i mitten av 1950-talet. På den därpå följande bilden finns en annan grupp med en lärare och elever, i Mariestad, något år senare.

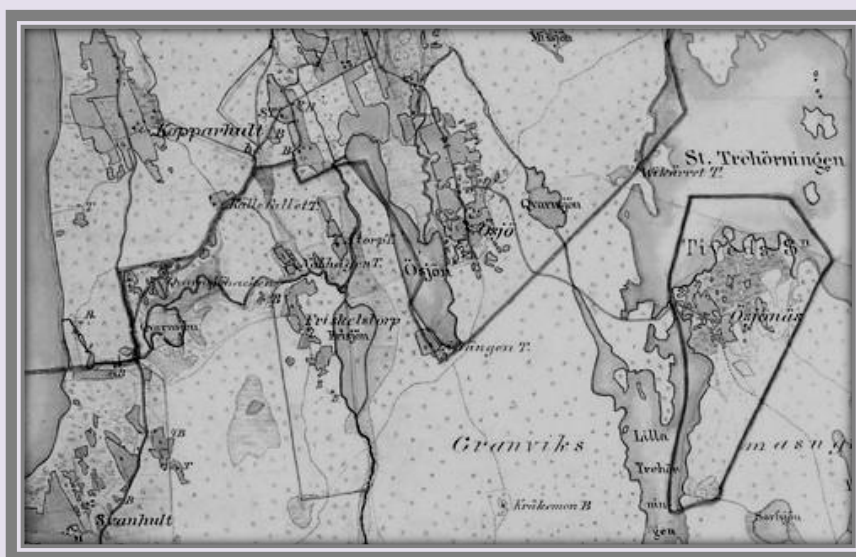

Valtret klass 7 1954-55. Lärare John Harling.

HAL Mariestad: I främsta raden sitter (tvåa från höger) Ulla Harling, dotter till kantorn i Udenäs. Jag står i mittenraden, längst till vänster (från fotografen sett). Det vore överdrivet att säga att jag känner Ulla och de andra, efter ett par år i samma klassrum, men jag vet vilka de var och jag vet fortfarande deras namn, eftersom vi var där samtidigt.

Han, troligen i femtio- sextioårsåldern och hon några år yngre (fast svårbedömt), har varit i Udenäs och uppvaktat hans svärmor, tillika hennes mor, på födelsedagen, berättar Karl Karlsson – som han heter – och hustrun Maja Kajsa skrattar och förtydligar en hel rad av detaljer från släktkalaset i grannsocknen, vilket mannen egentligen inte vill höra, men han har inget val så här dagen efter. Medan oxen (som inte heter Sixten), utan överdriven brådska, drar vagnen genom Svanhult, förbi Qvarnsjön, genom Kopparhult, förbi Undevi och vidare till Kjeltefallet, har man nästan hela tiden sjön Unden i ögonsikte, till vänster i körriktningen. Det är vackert!

Pelle Adel får veta att det ligger flera småsjöar i närheten. Han tror sig höra namn som: Lillesjön, Frisjön, Ugglesjön, Ösjön och Trehörningen. Ösjönäs och markerna däromkring omtalas som särskild sevärda. Där uppigenom har vi hela Trolltiven, säger Karl Karlsson och pekar med hela armen. Vår något blesserade barrudsbo ser med stora ögon och lyssnar till den ena anekdoten efter den andra om allehanda mystiska skeenden i det förflutna och ända in i nutiden. Om hälften är sant, tänker han, så är det ändå ofattbart och förunderligt så det förslår. Men god underhållning!

Tur med vädret har Pelle Adel haft i snart en vecka nu. Fast det kanske är det torra vädret som torkat ut hans kängor (åtminstone den högra) till den grad att lädret skavt håll på skinnet. Ingen idé att klaga. Är man med i leken, får man leken tåla, sa han som jagade tjäder! Men vädret således: det ena molnet svartare än det andra tornar nu upp sig över Unden och det står inte på förrän det blixtrar och dundrar i väster, samtidigt som foran masar sig fram genom Kjeltefallet. Nyss såg man målet (Kungsbacken) tydligt där framme men med ens blev det mörkt som i kvällningen och nu öser regnet ner i gott och väl tio minuter, eller precis så länge som återstår av turen till Karlssons i Kungsbacken. Maja- Kajsa anser det nu som otänkbart att Pelle Adel ska fortsätta sin vandring i det skick (genomblöt) som han är.

Likt en god styvmor tar hon sig an den unge mannen från socknen på andra sidan sjön. Han får torra kläder till låns, medan hans egna torkar och han får salva på båda fötterna (för säkerhets skull) och ett kvällsmål mat, med prima varor från gårdens egna förråd och en halmmadrass att sova på. Godhjärtat folk! skrev Pelle adel senare i sin bok.

Här följer ett par moderna bilder som ger syn för sägen, om vacker Tivedsnatur (Ösjönäs):

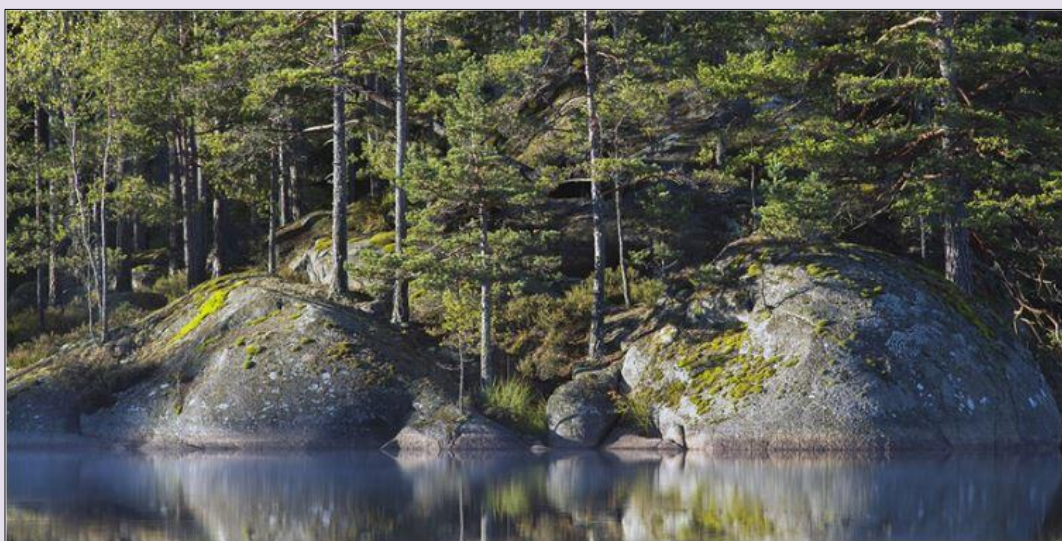

Efter regn kom solsken, snabbt som ögat och Pelle Adel kände sig manad att i lånta fjädrar (som han själv uttryckte det) ta sig en titt på de närmaste omgivningarna, som från andra sidan sjön (Barrud) liknade något som Undens höga kust. Vore han rustad med ögon som en hök, kunde han troligen se stränderna vid Ullsand och Båthusviken där hemma. Men han tycker sig faktiskt se holmar långt där borta.

Som han går där i sina egna tankar hör han barns glada röster i närheten och finner en ung familj, med en mor som hänger tvätt på ett klädstreck mellan stugans knut och en hässjestör. Tre barn syns leka tafatt eller något sådant och en far står på farstutrappen och åser denna scen med belåten min. Pelle Adel har ingen avsikt att tränga sig på, men blir hejdad av mannen med följande konstaterande, följd av en fråga: Jag ser en okänd gestalt på vår torftiga stråt. Vem söks? Pelle Adel lyfter lätt på sin lånta huvudbonad, säger god kväll och förklarar att han bara ser sig omkring i den vackra trakt, där särskilt utsikten västerut syns honom överväldigande.

Det blir fem minuters vidare resonemang om vädret samt ditt och datt och inget särskilt. Hon, som hänger tvätt, verkar klar med sitt arbete. Mannen ropar då: Anna - ta med dig barna in, knotten börjar klia i skinnet!. Ja, jag skulle väl presentera mig: Jag heter Per- Adel Carlsson i Barrud. Jag bor faktiskt på andra sidan sjön, just där solen håller på att gå ner. Just vackert! skrattar tivaren, jag heter Gustaf Davidsson. Vi kanske ses någonstans, ty vår Herres vägar äro outgrundliga, som det står skrivet!

Och nog sågs de båda i sinom tid. Sex år senare tog Gustaf Davidsson med sig hela sin familj och rodde snett över sjön, till det nya hemmet i Stenberget och i Barruds Bönhus, som stod klart året efter det korta mötet i Kungsbacken, träffade Per- Adel (Pelle Adel) denne man och hans familj år efter år, i det nya seklets tideräkning.

Tiveden: Oslagbar natur. Trolsk stämning.

DEN SJÄTTE DAGEN

Kyrkoherden i Tived, Sven Joh. Sandgren (45) och hans maka Anna Matilda Hultgren (31), hade kommit till socknen fyra dagar före juldagen, för tre år sedan. Nu har de tre barn i åldern 24 - 2 år, varav den äldsta är kyrkoherdens egen dotter från tidigare äktenskap och tjänst i Yllestad (Falköpingstrakten). Skolläraren i Sannerud, tillika kantorn i församlingen, sedan 1886: Gustaf Alfred Hjertstedt (33) från Gränna (ogift).

En kyrka, ett skolhus, en gästgivaregård och ett bönehus samt ett antal gårdar i en vacker rad utmed Unden. Det var vad Pelle Adel skådade på morgonen den 16 juni, sedan han tackat för sig i Kungsbacken och lätt haltande, men med solsken i blick, gett sig av klockan halv nio. Vädret var ånyo strålande vackert. Sveriges och Norges kronprins Gustaf fyllde 35 år den dagen, men det var ingen stor sak i Sannerud, som det såg ut.

Låt oss ta ännu ett steg in i framtiden och se hur det sjuder av liv och rörelse i Sannerud 120 år senare. Det är den 31 augusti 2013 och Sannerudsmarken. Ungefär i mitten av detta tidsspänn satt kantorsdottern från Udenäs, Ulla Harling, i Mariestad och sjöng Stikkan Anderssons Tivedshambo.

Jag lånar några bilder från den välgjorda och mycket sevärda film (youtube) som dokumenterar marknadsdagen 2013 och lägger på Tivedshambon i bakgrunden - framförd av Rolf (Roffe) Bengtsson. Det finns ingen likhet mellan min klasskamrat Ulla och denne Roffe, men båda tolkade Stikkans text och Sannerudsmarken är en årligt återkommande händelse som lockar folk från Barrud och alla de ställen i Tivedsbygden. Se och hör!

<https://youtu.be/1NCeyI8L9rQ>

Det är långa raksträckor på den här sidan Unden, konstaterade Per- Adel, medan han knallade vidare mot Baggekärr, fortfarande i Tiveds socken.

Numera finns Tivedens campinganläggning vid Baggekärr, där man kan bada i Unden- vatten och fördriva semestertid med lite av varje i vacker natur. Snett över sjön, vid det gamla Ullsand (nära Barrud), ligger en annan sådan anläggning, Finnerödja- Tivedsbadet. Följande bilder visar miljöerna:

En skulle kanske ta sig ett dopp, tänker Pelle Adel. Vattentemperaturen har nog stigit ett par grader den senaste veckan. Det vore förargligt att komma hem och erkänna sig vara en badkruka. Visserligen är Undens vatten av naturen kylslaget men nu närmar det sig nog tjugo- strecket. Får väl se hur det blir med det. Snart är han framme i Häggeboda och där har prästen sitt boställe. Kyrkoherden har allt en bra bit till sin kyrka, konstaterar Pelle Adel. En får hoppas att han slipper skoskav, tänkte han vidare, eftersom hans besvär nu gjorde sig påmind igen.

Lätt haltande, med spatserkäppen i höger hand, vandrade han vidare norrut. Han kanske väntar med badet till i morgon, när det är lördag.

Är det lördag i morgon, så talar mycket för att det är fredag i dag. Pelle Adel är inte över måttan beläst, men han tror sig veta att någon har diktat en historia om en som hette "Robinsön Kruse" och att han hade en följeslagare som hetta Fredag. Var det inte något om en tämligen obedd ö i sammanhanget? Intressant! Om jag inte tar fel, så kommer jag inom kort till en holme i Västansjöviken som kallas Krokön. Om jag skulle försöka mig på äventyret att besöka den ön!

Sagt och gjort! Han ser folk på andra sidan det smala Krokösundet, så han släpper staven och formar händerna till en trätt och ropar: Hallå! Hallå! Så viftar han med armarna, som om han var i sjönöd mitt på torra land och det dröjer bara fem minuter, innan holmens härskare (nå, ja) står på samma strand som Pelle Adel. Deras samspråk och samförståndsnickar leder till att roddaren har en passagerare med sig på återfärden till ön. Skepp o hoj!

Tre personer är bofasta på ön: Johan Ludvig Jansson (53), hans hustru Johanna Sofia (59) och drängen Jonte (52).

Det blir en mycket lugn kväll med stillsamt samtal om utsikterna för årets skörd, fiskelycka och en och annan krämpa. Pelle Adel kan i det sammanhanget bara bidra med sin sargade fot, men det väcker ingen som helst medömkan hos Johanna och än mindre hos husbonden och hans dräng. Det blir en halmmadrass i drängstugan, där Jonte och Per Adel tävlar i ett snarkningsmästerskap under natten. Enligt gästens enhälliga domslut är det tveklöst Jonte som vinner den duellen. (Fast det låtsas han inte om).

Trots allt vaknade Pelle Adel pigg och alert som en tupp (hans egna ord). Han tänkte formulera det, som brukligt var, med en lärka som jämförelse, men han tyckte att tuppen platsade bättre här på Krokön i den tidiga timmen. När han lämnade ön, den här gången med Jonte vid årorna, funderade han på om han verkligen hade varit så välkommen. Något ogripbart hängde liksom i luften som antydde att de var gladare när han gav sig av än vid hans ankomst. De hade kanske viktigare saker att tänka på än att vara trevliga mot en landsvägsfluffare som, för en natt, ville vara en "Robinsôn Kruse i Västansjövikén."

DEN SJUNDE DAGEN

Nu har det gått jämnt en vecka sedan Pelle Adel lämnade huset och hemmet i Barrud. Om det inte slår fel kommer han att vara tillbaka hos mor sin och bröderna innan solen, som nu siktas över trädtopparna, har gått ner igen. Han sjunger lågt och inåtvänt:

"Din sol går opp för ond och god, för alla som för mig. O, må jag så i tålmod och kärlek likna dig. O, må jag ock med flit och dygd och måtta i begär, än kunna glädjas i ditt skygd var dag du mig beskär. Då skall jag, trygg i råd och dåd, till dig, o Fader, fly och än förnimma att din nåd, är varje morgon ny".

Titta på den lilla viken här uppe! En gång, i slutet av 1980- talet, stannade Kaisa och jag där, när vi var på väg till Barrud, efter en heldag i det innersta av Tiveden. Klockan var mellan nio och tio på kvällen och det var mycket, mycket varmare än det borde. Vattnet var visserligen bara lite varmare än normalt (typiskt Unden) men det blev ett minnesvärt bad.

Det var på samma plats, ungefär vid samma tid (mitten av juni) som Pelle Adel knappt hundra år tidigare, fast på morgonen, tog sig en timslång rast på den alldeles förtjusande lilla sandstranden. Renhet är en dygd, sa han som lutade fisken i brännvin! Han tog sig helt enkelt ett bad denna lördag morgon och förvandlades, enligt eget tycke, och blev raka motsatsen till den skepnad som strax innan sänkt sin svettiga och skitiga kropp uti Undens klara vatten.

Pelle Adel kände sig vederkvickt och hungrig. Han hade fyllt på det enkla matförrådet i sin ryggsäck allteftersom och han hade ett par smörgåsar i konten. När han gått igenom byn Undenebotten och såg Västansjö breda ut sig på andra sidan viken, satte han sig vid vägkanten och befriade sin säck från det ätbara som fanns kvar.

Han funderade: På en av gårdarna bodde mormors syster Katrina och hennes familj förr i tiden. Mor min hade förstås kusiner där och har nog fortfarande, men det var tillräckligt med släktträffar i början av den här rundturen, så jag går byn förbi. Snart rundade han viken och vände näsan mot Barrud. Han befann sig nu i Björkmarkens rote och fram på dagen skulle han passera den osynliga gränsen till Ramsnäs dito och då skulle han definitivt vara på hemmaplan.

Hur var det nu? Skulle han vara borta i åtta dagar eller skulle han komma hem om åtta dagar, räknat från lördagen före? Det kanske inte var någon stor fråga, men den sysselsatte honom en god stund, innan han bestämde sig för att vara hemma före skymningen, som så här års inträdde ganska sent på dagen. Jag ska göra ett triumfatoriskt intåg i hemmet, skröt han för sig själv. Inga pukor och trumpeter, förstår sig, men jag hoppas verkligen att de ska vara intresserade av mina berättelser.

På söndag förmiddag sitter jag nog i köket, kanske till och med i salen eller varför inte bersån och informerar – i väl valda ordalag – om mina nya lärdomar och jag ska dela med mig generöst och svara på alla frågor, så långt anteckningar och minnesbilder är tillfinnandes.

Sålunda, medan han med raska steg (trots lätt hälta, på grund av det förgjordade skoskavet) trippade fram mellan tallarna, formade han i sitt huvud eleganta beskrivningar om än det ena, än det andra, som han varit med om. Den här vägen, vilken bara fanns som en antydning i befintliga kartor – och inte mycket mera i verkligheten – var honom väl bekant, så han behövde inte bry sitt huvud med orientering. Det var bara att gå på i den riktning hans näsa pekade.

Kommen till avtaget mot Ramsnäs, tänkte han flyktigt på alla de ställen som fanns på den här udden och trakten omkring. Om någon kom från andra sidan sjön, skulle förstås Ramsnäs vara ett ställe att titta närmare på. Där fanns en historia fullt i klass med Skagas. I tankarna var han tillbaka där borta och han mindes med välbehag den magiska stämningen i Gullebolet hos det generösa folket på den udden. Tänk om hon – vad hette hon nu igen? Jo – bevars väl: Emma Sofia! Om en sådan skön och gäcksam juvel ginge vid ens sida, vad lätt det skulle gå! Men bort det. Det är en avslutad upplevelse som omgående flög sin kos eller en dröm som drunknade där borta, om en vill se det så dramatiskt!

Mera närliggande ställen dyker i stället upp i hans medvetande: Svenstorp, Villbergstorp, Bremon, Breviken, Hartsviken, Näset, Hasslefall, Gullhögen - - Gullhögen, vad hette det nu igen? Han måste ta fram sin lilla bok. Ja, så sant: Gullebolet, vid Skaga. Nu är jag där igen! Hagen, Bläckmon, Hertsmon, Ullsandsmo. Så många ställen, så många människor: Gamla fula gubbar och knarriga käringar. Och ungt folk, ännu i blomning och barnungar. Pigor och drängar. Ställde en allihop i en lång rad skulle den räcka från Brunterud, till Ullsandsmo och väl det. Tog de med sig sina kriter och tamdjur av alla de sorter, skulle vägen vara smockfull. Vilken syn vore det inte! Och tänk så mycket det skulle låta av allt böj, grymt, kackel, skall och jamande. Men vad nu? Är jag redan framme vid Ullsandsmo? Minsann är det så. Men vägen är lika tom som Tivedens katedral där borta i Udenäs!

Per- Adel tog genvägen till byn och så kom det sig att de nyligen inflyttade Lovisa och Gustaf Eriksson i Krontorp blev de första att välkomna honom tillbaka till Barrud, men detta först sedan de erfarit att han varit frånvarande en tid. Goder afton! Så han är ute och tar sig en kvällsvandring, hälsade Gustaf. Guss fred i stugan, kontrade Pelle Adel och satte sig ner bredvid grannarna. Jo, minsann är det så, sa han. I korta, rätt så osammanhängande stycken talade han sedan om vad som förevarit under den senaste veckan. Hans berättelse mottogs med häpnad och förundran. Det var värst vad mycket han varit med om under en enda vecka. Ofattbart mycket!

När Pelle Adel kom fram till sitt och de sina var det alldeles tyst på gården. Ska man knacka på dörren efter en veckas frånvaro, tänkte han. Jo, det passar sig nog. Så han bultade försiktigt på dörren. Men det hände ingenting. Försiktigt gläntade han på köksdörren och såg sin mor sitta framme vid fönstret med något för händerna. Jo, hon stoppade bestämt strumpor.

Han steg in, hängde sin kont på en ledig spik och hälsade god afton. Modern tittade upp och sa lite frånvarande: Jasså, det var bara Pelle Lelle! Och jag som trodde att det kom främmande. Är han hungrig? Jo, han var lite svulten, det var han allt, så det skulle inte vara utan att han behövde något innanför västen. Men, för all del – inga besvär för min skull!

Det visade sig att bröderna var ute i olika ärenden. Carl hade gått fram till byn, för att dryfta någon fråga med någon, modern visste inte i detalj med vem och Johan hade gått ut i skogen eller kanske ner till sjön för att se till båten. Modern visste inte så noga. Pelle Adel satte sig ner och åt sig mätt på rester från middagen och kvällsmaten, dukade undan efter sig och satte sig ner och inväntade den annalkande skymningen tillsammans med mor sin. Ingen av dem pratade. Han är nog trött, tänkte Gustava, så jag väntar till i morgon med att spörja. Hon är nog fullt upptagen med sitt, tänkte Pelle Adel, så jag väntar till vilodagen med att förtälja något om mina upplevelser.

Efter en stund bröt den återkomne sonen tystnaden med: Borta bra, men hemma bäst, sa han som löste returbiljett. Modern nickade instämmande och mumlade: Så sant som det är sagt. Så sant, så sant!

Följande dags morgon, steg alla fyra i stugan upp, för att, som brukligt var en söndag, uträtta det nödvändiga (mjölka och utfordra djuren) samt i övrigt, minsta möjliga. Nog kände Pelle Adel att kroppen var mör efter en vecka med ovan sysselsättning, men det var inget att fästa sig vid. Frågade han modern och bröderna, skulle de förmodligen också varit slitna, ty det var en tid då slit och släp sex dagar i veckan, följdes av en dag att vila och hämta nya krafter, inför en ny vecka, inte olik den föregående.

Inte blev det så mycket av det triumfatoriska som Pelle Adel drömt om under gårdagen. Snarare blev det så att han hade smugit sig tillbaka till sin givna plats i den familj som stod honom nära i vått och torrt. En sak hade slagit honom strax innan han somnade: Halmen var lite mjukare på den här sidan av sjön än i Spigården, Gullebolet, Kungsbacken och Krokön. Fast i rättvisans namn måste han medge att bekvämast var det i Undenäs. Men så kostade det också!

På eftermiddagen, denna soliga söndag i nådens anno 1893, fick Pelle Adel i egen (långsam) takt, sakligt och i tidsföljd, avge sin rapport och framföra alla de varma hälsningar från släkten på hitsidan sjön. Han berättade i stora drag, underströk vissa saker som krävde detaljer, uppehöll sig längst vid allt det märkliga som var förknippat med Skaga och lät även Undenäs ta stor plats i sin framställning. Mötet med Gustaf Davidsson i Kungsbacken fick också (oväntat) stort utrymme, medan de känslomässiga yttringarna i Gullebolet inte nämndes med ett enda ord.

Modern kommenterade det faktum, att Udenäs nya kyrka skulle ha plats för mer än tusen människor samtidigt: "Bönhuset här i byn kommer å rymma en bråkdelen, men det blir nog bra ändå!"

Carl hade flera frågor, bland andra denna: "Den gamle prästen i Sannrø. "Vet du vart han tog vägen?" Det visste Pelle Adel icke.

När Johan hörde om familjen Davidsson i Kungsbacken, kunde han inte avhålla sig från ett halvt ogudaktigt skämt. "Hette di Gøstav å Anna Davissøn?" Joo, så hette di (Pelle Adel kollade i sin bok). Bevars väl! Han hämtade stöd nerifrån magtrakten och sjöng för full halls:

Hos si Anna,
hos si Anna,
hos si Anna!
Hos si Anna, Davids søn.
Välsignad vare han.
Välsignad Davids søn
Sôm kômmer i Herrans namn.
/ Amen.

Johan klargjorde att han under inga omständigheter ville göra narr av familjen Davidsson. Det var bara så oemotståndligt att få skämta lite om "Gustaf, hos sin Anna i Højden" (Kungsbacken) och att lätta på den högtidliga söndagseftermiddagsatmosfären i stugan. Han fick tyst medhåll från två bröder och en mor. Ovationer och applåder fick han sällan. Men "lite skøj skadar inte, sa han sôm smet från notan på stasshotellet!"

Ni är nog lite trötta nu på alla dessa "sa han som", men jag vill tala om att Per- Adel (som jag personligen kände på 1940- och 50- talet) inte kunde säga något så enkelt som "god morgon", utan att blanda in något gammalt ordspråk, vilket han ändrade lite, allt efter sinnesstämning.

Hos Carlssönerna i Barrud gick livet vidare med det andra halvåret 1893 och därefter i ungefär samma banor under nästan två decennier. Därefter blev det förändringar, men se det var en annan historia, sa han som hävdade att Oskar I var Oskar II: s storebror.

Tack för ordet!

2018- 01-19 / Alf